

SA PLASTIKË PËRDORET NGA QYTETARËT E SUHAREKËS?

EC
MA NDRYSHË

Sa plastikë përdoret nga qytetarët e Suharekës?

Autor dhe botues: EC Ma Ndryshe

Rr. Fehmi Lladrovci 94, Prizren &
Rruga: Xhemajl Mustafa 9/1
LL-4 Nr.7, Prishtinë
www.ecmandryshe.org
info@ecmandryshe.org
029 222 771 & 038 224 967

Hulumtimi " Sa plastikë përdoret nga qytetarët e Suharekës?" është realizuar nga EC Ma

Ndryshe, i cili mbështetet nga Agjencia Suedeze për Zhvillim dhe Bashkëpunim Ndërkombëtar, (Sida) përmes Programit të saj "Human Rightivism" që implementohet nga Community Development Fund – CDF.

Përmbajtja dhe qëndrimet e paraqitura këtu nuk përfaqësojnë qëndrimin zyrtarë të donatorëve.

Korrik, 2022

Ndotja nga produktet plastike është çështje serioze që kërkon vëmendje urgjente dhe të qëndrueshme nga të gjitha nivelet e shoqërisë. Ndotja nga plastika mund të ndryshojë habitatet dhe proceset natyrore, duke ndikuar drejtpërdrejt në jetesën e miliona njerëzve, aftësitë e prodhimit të ushqimit dhe mirëqenien sociale.

Në të gjithë botën, një milion shishe plastike blihen çdo minutë, ndërsa deri në pesë trilion qese plastike përdoren në mbarë botën çdo vit. Në total, gjysma e të gjithë plastikës është prodhuar me qëllim përdorimi të vetëm një herë dhe më pas të hidhet. Që nga vitet 1970, shkalla e prodhimit të plastikës është rritur më shpejt se ajo e çdo materiali tjetër. Nëse tendencat e rritjes vazhdojnë, prodhimi global i plastikës parashikohet të arrijë në 1,100 milion ton deri në vitin 2050. Në anën tjetër, nga shtatë miliardë ton mbeturina plastike të gjeneruara në nivel global deri më tani, më pak se 10 për qind janë ricikluar.

Lidhur me këtë çështje, Bashkimi Europian (BE) po trajton produktet duke promovuar alternativa të qëndrueshme. Rregullat e BE-së për produktet plastike njëpërdorimshe kanë për qëllim parandalimin dhe zvogëlimin e ndikimit të plastikës në mjedis, si dhe calimin në një ekonomi qarkore.

Prandaj, BE-ja po fokusohet në kufizimin e përdorimit të tyre dhe në reduktimin e konsumit nëpërmjet masave ndërgjegjësuese për dëmet që i shkaktohet mjedisit nga plastika.

Ndër prioritetet kryesore sa i përket menaxhimit të mbeturinave, në Strategjinë e Kosovës për Mbrojtjen e Mjedisit 2013-2022 është edhe vendosja e një takse mbi përdorimin e materialeve plastike (p.sh. shishe dhe qeset).

Sipas zëvendësministres së Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI), Linda Çavdarbasha, për reduktimin e qeseve të plastikës njëpërdorimshe kjo ministri ka formuar një grup punues ku janë të përfshira të gjitha palët e interesit dhe gjatë këtij viti do të përfundojë i gjithë procesi, në mënyrë që të fillohet me implementim nga viti 2023. Poashtu ajo theksoi që qeset e plastikës do të bëhen me pagesë (çmim ky i cili do të përcaktohet nga hulumtimi).

¹ <https://www.unep.org/interactives/beat-plastic-pollution/>

² https://environment.ec.europa.eu/topics/plastics/single-use-plastics_en

³ Strategjia e Mbrojtjes së Mjedisit 2013-2022

Përpos iniciativës për reduktimin e geseve të plastikës, MMPHI në bashkëpunim me GIZ po punon poashtu edhe rreth projektit të Deposit Refund System (Sistemit të Kthimit të Depozitave) në të cilin do të përfshihet riciklimi i tri kategorive të mbeturinave: shishet e qelqit, shishet e plastikës dhe kanaçet.

Ripërdorimi dhe riciklimi është prioritet i rëndësishëm strategjik, si në kuptim të zhvillimit të ekonomisë në Kosovë, ashtu edhe në kuptim të të qenit qenësor për arritjen e caqeve evropiane.

Hapi i parë do të jetë që të krijohen sisteme funksionale të ripërdorimit dhe riciklimit.

Një rrjet i qendrave të riciklimit do të krijohej në tërë Kosovën. Këto qendra mund të jenë shumëfunksionale, duke përfshirë, për shembull, kompostimin e mbeturinave organike, zonat për ndarjen dhe magazinimin e mbeturinave të vëllimshme dhe impiantet për ndarjen dhe përgatitjen e mbeturinave të ambalazhit për ripërdorim dhe riciklim.

Në lidhje me përdorimin e plastikës, EC Ma Ndryshe ka realizuar një hulumtim me **99** respondentë nga qyteti i Suharekës, përmes të cilit synohet që të kuptohet sasia e plastikës që përdoret nga qytetarët e Suharekës dhe njohuritë e tyre rreth ndikimit të plastikës në mjedis.

⁴ RTK-Radio Televizioni i Kosovës

⁵ Strategjia (2021-2030) dhe Plani i Veprimit (2021-2023) për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë

Çka përdorni zakonisht për t'i bartur produktet që bleni (markete, furra, barnatore, etj)?

Sa shpesh e përdorni plastikën njëpërdorimshe (gota, shishe, qese etj)

Nga produktet që bleni brenda një jave sa janë mesatarisht shishe plastike?

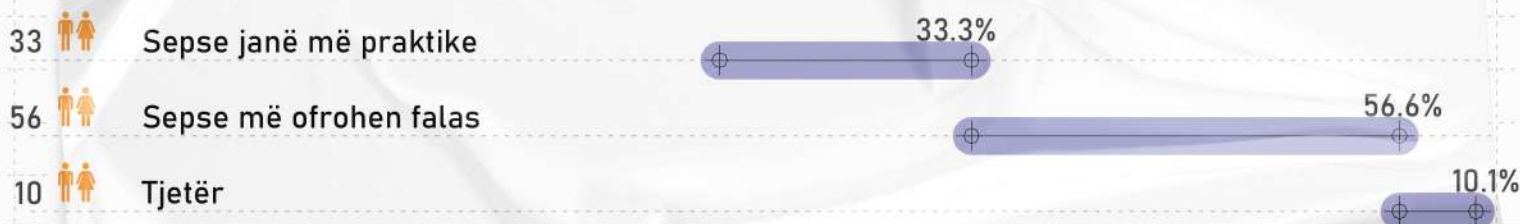
Në mënyrë mesatare sa qese plastike i merrni brenda një jave nga blerjet që bëni?

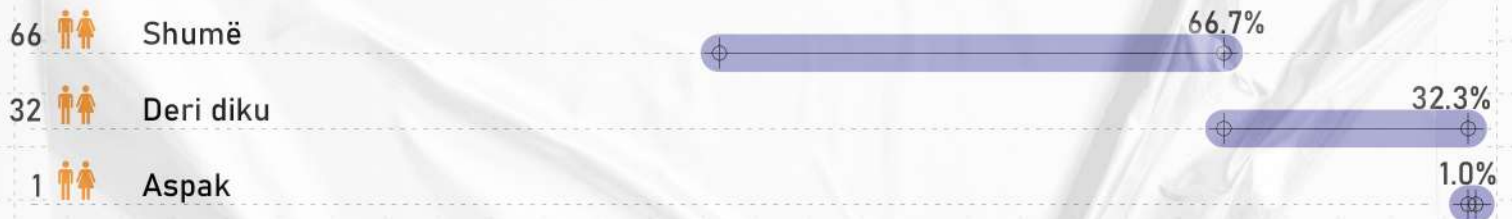
Si veproni me qeset e plastikës?

Cila është arsyeja kryesore që ju përdorni qese plastike?

Sa jeni në dijeni për ndikimin e dëmshëm të plastikës në mjedis?

Sa mendoni se janë të rinjtë në dijeni për ndikimin e dëmshëm të plastikës në mjedis?

Cila mendoni se do të ishte forma më efikase për informim?

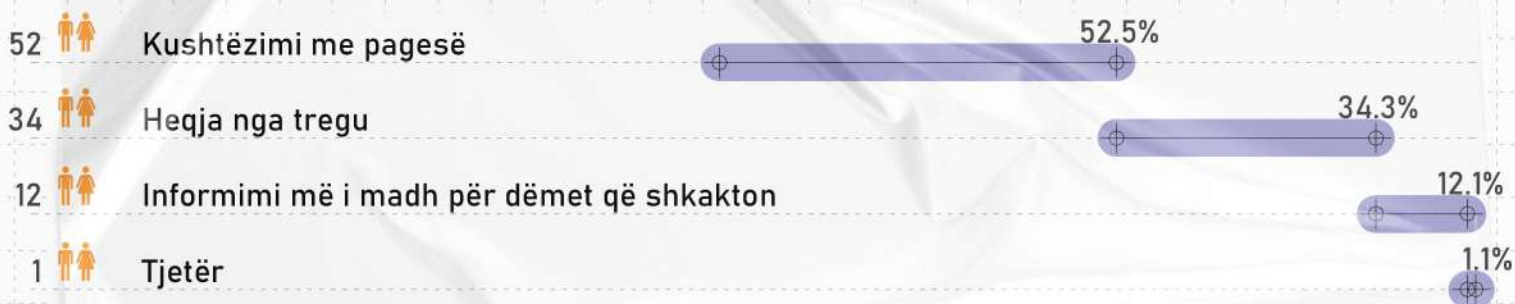
Nëse qeset dhe shishet e plastikës do të ofroheshin vetëm me pagesë, si do të vepronit?

A e dini se shishet e plastikës e përmbajnë një numër që tregon nëse ai produkt është i riciklueshëm ose jo?

Cila mendoni se do të ishte mënyra më efikase për reduktim të përdorimit të plastikës?

PËRFUNDIME

- Nga 100 pjesëmarrës në kuadër të këtij hulumtimi, 83.8% prej tyre përdorin qese plastike të cilat ofrohen nga bizneset, 6.1% prej tyre përdorin përdorin qese letre të cilat ofrohen nga bizneset, kurse 10.1% përdorin çantat e tyre personale.
 - Nga të gjithë të anketuarit, 52.5% prej tyre kanë potencuar që pothuajse gjithmonë përdorin produkte plastike njëpërdorimshe, 25.3% prej tyre kanë potencuar që vetëm ndonjëherë i përdorin këto produkte, 18.2% prej tyre i përdorin pak kurse vetëm 4% e qytetarëve të anketuar kanë potencuar që nuk përdorin aspak produkte plastike njëpërdorimshe.
 - Shumica e të anketuarve brenda një jave blejnë 1-5 shishe plastike, saktësisht 39.4% e tyre, kurse në një përqindje më të vogël janë zgjedhur opsionet e tjera që nënkuptojnë blerjen e 5-10 shisheve plastike (28.3%), 10-15 shishe plastike (20.2%), kurse më shumë se 15 shishe plastike është zgjedhur si opsion nga 12.1% e të anketuarve.
 - Ngjashëm me përdorimin e shisheve plastike, qytetarët janë pyetur poashtu edhe për përdorimin e qeseve plastike. 41.4% e tyre janë shprehur se përdorin mesatarisht 5-10 qese plastike, 29.3% prej tyre përdorin 10-20 qese plastike brenda një jave
- 23.2% e respondentëve janë shprehur se përdorin rreth 20-40 qese plastike brenda javës, kurse 6.1% prej tyre përdorin akoma më shumë se 40 qese plastike brenda një jave në mënyrë mesatare.
- Në kuadër të këtij hulumtimi qytetarët janë pyetur poashtu se si veprojnë me qeset plastike pas përdorimit të tyre. Pas përdorimit të këtyre qeseve, rreth 40.4% e qytetarëve janë shprehur se i ripërdorin kurse 58.6% i hudhin në mbeturina dhe 1% e tyre i dhurojnë nëpër dyqane që të ripërdoren përsëri.
 - E si arsye kryesore e përdorimit të qeseve plastike mbetet sepse fakti që ofrohen falas. 56.6% prej të anketuarve e kanë dhënë këtë arsyetim mbi përdorimin e qeseve plastike, ndërsa të tjerët janë shprehur që i përdorin duke qenë më praktike për përdorim të përditshëm.
 - Gjatë këtij hulumtimi poashtu qytetarët janë pyetur se si do të vepronin ata nëse qeset dhe shishet e plastikës do të ofroheshin vetëm me pagesë në të ardhmen. 41.4% e qytetarëve të anketuar janë shprehur se do t'i paguanin produktet plastike sado që të jetë çmimi, kurse 58.6% kanë potencuar që nuk do të përdornin plastikë kurrë në rast të tillë.

- E për ndikimet që shkakton plastika në mjedis shumica e të anketuarve janë në dijeni se çfarë dëme shkakton përdorimi i tyre, saktësisht 66.7% i janë përgjigjur opsionit “Shumë”, 32.3% i janë përgjigjur opsionit “Deri diku”, dhe 1% i janë përgjigjur opsionit “Aspak”. Ndërsa si formë më efikase për informim rreth ndikimeve të plastikës, 67.7% e të anketuarve i kanë zgjedhur mediat (tv, radio, rrjete sociale), institucionet arsimore 18.2% kurse kampanjat vetëdijesuese në terren 13.1%.
- 45.5% e qytetarëve të anketuar nuk kanë qenë në dijeni se shishet e plastikës e përmbajnë një numër që tregon se sa bio-degradues është ai produkt, kurse 54.5% e tyre kanë qenë në dijeni për këto simbole që realisht janë simbole/numra (duke filluar nga 1 deri në 7) e që ofrojnë informacion të gjerë rreth kimikateve toksike që përdoren në produktet plastike.
- Poashtu në kuadër të hulumtimit ata janë pyetur edhe për mënyrën më efikase sipas tyre për reduktimin e përdorimit të plastikës. 52.5% e qytetarëve të anketuar janë shprehur se mënyra më e mirë është kushtëzimi me pagesë, 34.3% prej tyre kanë zgjedhur opsionin “Heqja nga tregu”, ndërsa 12.1% prej tyre mendojnë që informimi më i madh për dëmet që i shkakton plastika do të ishte opsion i reduktimit të përdorimit të plastikës.

REKOMANDIME

Promovimi i riciklimit të mbeturinave dhe shtytja institucionale përmes subvencionimit të kompanive të riciklimit do të nxiste ekonominë qarkore brenda komunitetit. Në anën tjetër stimulimi i qytetarëve për klasifikimin e mbeturinave në burim, të cilat mbeturina do të pranoheshin nga kompanitë e subvencionuara do të shtonin vlerë në ciklin e mbeturinave (sistemi i rimbursimit).

Promovimi dhe vetëdijesimi mbi ruajtjen e mjedisit përmes kampanjave që synojnë ndërgjegjësim të komunitetit rreth çështjeve mjedisore si dhe rreth reduktimit të produkteve plastike nga ana e qytetarëve dhe përdorimin e produkteve eko-miqësore në vend të tyre.

Të përcillen praktikat e fundit të BE-së në raport me trajtimin e produkteve të plastikës njëpërdorimshe dhe zëvendësimt të tyre në treg me produkte alternative.

EC angazhohet për qëndrueshmëri ekonomike dhe qeverisje demokratike në nivel lokal (dhe rajonal) përmes mobilizimit të komunitetit, mbikëqyrjes së vendimmarrjes publike dhe partneritetit në zbatim të programeve dhe politikave zhvillimore.

Për përmbushjen e këtij misioni organizata zbaton projekte dhe nisma në kuadër të dy programeve kryesore: Qytete/Komuna Gjithëpërfshirëse dhe Zhvillim i Qëndrueshëm. Ndërsa programi i tretë është ideuar si njësi mbështetëse për veprimin e organizatës dhe synon adresimin e tri sfidave të jashtme dhe të brendshme:

1. Vëllimin e pamjaftueshëm të dijes empirike në vend, përfshi të dhënat e besueshme statistikore, analizat e specializuara dhe mendimet profesionale,
2. Nevojën për konsolidimin e kapaciteteve të brendshme, veçanërisht në hulumtime, baza të të dhënave, analizë, menaxhim, zhvillim komunitar dhe ekspertizë sektoriale, dhe
3. Mungesën e qëndrueshmërisë financiare afatgjatë duke i diversifikuar burimet e të hyrave, me theks në ofrimin e shërbimeve për palët e treta.

Trekëndëshi konceptual që do të orientojë punën e organizatës në pesë vitet e ardhshme (2020 - 2024) ka këto elemente: 1. Gjithëpërfshirjen, 2. Qëndrueshmërinë, dhe 3. Dijen. EC beson se demokratizimi dhe zhvillimi i gjithëmbarshtëm shtetëror është proces që duhet planifikuar dhe ndërtuar nga poshtë lart.

Në thelb të qeverisjes demokratike qëndron hapja dhe përfshirja e të gjithëve në marrjen e vendimeve që kanë për synim të mirën e përbashkët, ndërsa planifikimi zhvillimor kërkon shfrytëzim racional të burimeve territoriale, pa e kompromituar përdorshmërinë e tyre nga gjeneratat e ardhshme. Si demokracia ashtu edhe zhvillimi duhen ndërtuar mbi bazën e dijes së shëndoshë që garanton vendime dhe veprime të mençura dhe vizionare.

Vlerat kryesore të organizatës janë:

1. Paanshmëria - EC vepron në bazë të analizave të thukta dhe gjithëpërfshirëse dhe mënjanon veprimet e ngutshme dhe impulsive. EC synon të përkrahë dhe të shtyjë përpara alternativat të cilat në bazë të hulumtimit dalin të jenë më të përshtatshmet, pavarësisht nëse masa e shoqërisë nuk e përkrahin këtë opsion;
2. Aktivizmi - Anëtarët e EC do të jenë aktivistë të cilët angazhohen në baza të rregullta për të shtyrë përpara bashkëveprimin qytetar për të përmbushur misionin e organizatës;
3. Orientimi drejt rezultateve - Anëtarët e EC janë të orientuar për të arritur rezultate, ku përpjekja nuk i kënaq pritjet e organizatës në qoftë se nuk përfundon me rezultatet e pritura;
4. Komuniteti bazë e veprimit - EC do të jetë gjithnjë pranë komunitetit, duke mësuar nga qytetarët dhe duke ndërtuar konsensus për bashkëveprimin dhe formësimin e shoqërisë.